Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (üheksas koda)

21. september 2017*

Apellatsioonkaebus – Keelatud kokkulepped – Betoonisarruste Itaalia tootjad – Hindade kindlaksmääramine ning tootmise ja müügi piiramine ja kontrollimine – ST artikli 65 rikkumine – Esialgse otsuse tühistamine Euroopa Liidu Üldkohtu poolt – Määruse (EÜ) nr 1/2003 alusel uuesti vastu võetud otsus – Uue vastuväiteteatise esitamata jätmine – Ärakuulamise korraldamata jätmine pärast esialgse otsuse tühistamist – Viivitused Üldkohtu menetluses

Kohtuasjas C-89/15 P,

mille ese on Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 56 alusel 24. veebruaril 2015 esitatud apellatsioonkaebus,

Riva Fire SpA, (likvideerimisel) asukoht Milano (Itaalia), esindajad: *avvocato* M. Merola, *avvocato* M. Pappalardo, *avvocato* T. Ubaldi ja *avvocato* M. Toniolo,

apellant,

teine menetlusosaline:

Euroopa Komisjon, esindajad: L. Malferrari ja P. Rossi, keda abistas *avvocato* P. Manzini, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

kostja esimeses kohtuastmes,

EUROOPA KOHUS (üheksas koda),

koosseisus: koja president E. Juhász, kohtunikud C. Vajda (ettekandja) ja C. Lycourgos,

kohtujurist: N. Wahl,

kohtusekretär: ametnik V. Giacobbo-Peyronnel,

arvestades kirjalikus menetluses ja 20. oktoobri 2016. aasta kohtuistungil esitatut,

olles 8. detsembri 2016. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

otsuse

1 Oma apellatsioonkaebuses palub Riva Fire SpA (edaspidi „Riva“) tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 9. detsembri 2014. aasta otsus Riva Fire *vs*. komisjon (T-83/10, ei avaldata, edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus“, EU:T:2014:1034), millega Euroopa Liidu Üldkohus jättis rahuldamata tema hagi, milles paluti tühistada komisjoni 30. septembri 2009. aasta otsus K(2009) 7492 (lõplik) ESTÜ asutamislepingu artikli 65 rikkumise kohta (juhtum COMP/37.956 – raudbetooni sarrused, otsuse uuesti vastuvõtmine, edaspidi „30. septembri 2009. aasta otsus“) komisjoni 8. detsembri 2009. aasta otsusega K(2009) 9912 (lõplik) (edaspidi „muutmisotsus“) muudetud redaktsioonis (30. septembri 2009. aasta otsus muutmisotsusega muudetud kujul, edaspidi „vaidlusalune otsus“).

Vaidluse taust ja vaidlusalune otsus

2 Vaidluse taust on esitatud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 16–21.

„16 Komisjon viis 2000. aasta oktoobrist detsembrini vastavalt ST artiklile 47 läbi kontrolle Itaalia betoonisarruste tootjate ja Itaalia terasetootmisettevõtjate ühenduse juures. Ta esitas neile ka teabenõuded vastavalt ST artiklile 47 […]

17 Komisjon algatas 26. märtsil 2002 haldusmenetluse ja esitas ST artikli 36 alusel vastuväited (edaspidi „vastuväiteteatis”) […] [Riva] esitas vastuväiteteatise kohta oma kirjalikud märkused. Ärakuulamine toimus 13. juunil 2002 […]

18 Komisjon esitas 12. augustil 2002 täiendavad vastuväited (edaspidi „täiendav vastuväiteteatis”), mis saadeti vastuväiteteatise adressaatidele. Täiendavas vastuväiteteatises, mis tugines 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17, esimene määrus [EÜ] artiklite [81 ja 82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204; ELT eriväljaanne 08/01, lk 3) artikli 19 lõikele 1, selgitas komisjon oma seisukohti menetluse käigu kohta pärast ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemist. [Riva] vastas täiendavale vastuväiteteatisele 20. septembril 2002. Teine ärakuulamine, kus olid kohal liikmesriikide esindajad, peeti 30. septembril 2002 […]

19 Menetluse lõpus võttis komisjon vastu 17. detsembri 2002. aasta otsuse K(2002) 5087 (lõplik) ST artiklis 65 ette nähtud menetluse kohta (juhtum COMP/37.956 – sarrusevardad; edaspidi „2002. aasta otsus“), milles ta tuvastas, et selle otsuse adressaatideks olevad ettevõtjad viisid betoonisarruste (varrastena või rullides) Itaalia turul ellu ST artikli 65 lõikega 1 vastuolus oleva ühe, mitmeosalise ja vältava keelatud kokkuleppe, mille eesmärk või tagajärg oli hindade kehtestamine ning millest tulenevalt lepiti kokku tootmise või müügi piiramises või kontrollis […] Komisjon määras selles otsuses [Rivale] […] 26,9 miljoni euro suuruse trahvi.

20 [Riva] esitas 6. veebruaril 2003 Üldkohtule 2002. aasta otsuse peale hagi. 25. oktoobri 2007. aasta kohtuotsusega Riva Acciaio *vs*. komisjon (T-45/03, [ei avaldata, EU:T:2007:318]) tühistas Üldkohus 2002. aasta otsuse. Üldkohus märkis, et arvestades eelkõige asjaolu, et 2002. aasta otsus ei sisaldanud mingit viidet määruse nr 17 artiklile 3 ega artikli 15 lõikele 2, põhines see otsus üksnes ST artikli 65 lõigetel 4 ja 5 […] Kuna nende sätete kehtivus lõppes 23. juulil 2002, ei saanud komisjonil enam 2002. aasta otsuse vastuvõtmise hetkeks kehtivuse kaotanud sätete alusel olla pädevust ST artikli 65 lõike 1 rikkumise tuvastamiseks ja nimetatud rikkumises osalenud ettevõtjatele trahvi määramiseks […]

21 Komisjon teavitas 30. juuni 2008. aasta kirjas hagejat ja teisi asjassepuutuvaid ettevõtjaid oma kavatsusest võtta otsus uuesti vastu, muutes õiguslikku alust võrreldes sellega, mille ta oli valinud 2002. aasta otsuse jaoks. Komisjon täpsustas veel, et võttes arvesse [25. oktoobri 2007. aasta]

kohtuotsuse Riva Acciaio *vs.* komisjon [(T-45/03, ei avaldata, EU:T:2007:318)] piiratud ulatust, saab uuesti vastu võetav otsus põhinema vastuväiteteatises ja täiendavas vastuväiteteatises esitatud tõenditel. Asjaomastele ettevõtjatele anti tähtaeg seisukohtade esitamiseks […]“

3 Komisjon leidis 30. septembri 2009. aasta otsuses muu hulgas, et nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrust (EÜ) nr 1/2003 [ELTL] artiklites [101 ja 102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205) tuleb tõlgendada nii, et see lubab komisjonil pärast 23. juulit 2002 tuvastada keelatud kokkulepped ESTÜ asutamislepingu kohaldamisala ja nende eest karistada *ratione materiae* ja *ratione temporis*. Ta märkis, et see otsus võeti vastu kooskõlas EÜ asutamislepingu ja nimetatud määruse menetlusnormidega ja et materiaalõigusnorme, mis ei ole akti vastuvõtmise ajal enam jõus, võib kohaldada õigusnormide ajalise kehtivuse põhimõtete alusel, võttes arvesse *lex mitior*'i üldpõhimõtet.

4 30. septembri 2009. aasta otsuse artikkel 1 sedastab muu hulgas, et Riva rikkus ST artikli 65 lõiget 1, osaledes 6. detsembrist 1989 kuni 27. juunini 2000 betoonisarruseid (varrastena või rullides) puudutavas vältavas kokkuleppes ja/või kooskõlastatud tegevuses, mille eesmärk ja/või tagajärg oli hindade kindlaksmääramine ja tootmise või müügi piiramine ja/või kontroll ühisturul. Sama otsuse artiklis 2 määras komisjon Rivale trahvi summas 26,9 miljonit eurot.

5 Üheteistkümnest 30. septembri 2009. aasta otsuse adressaadiks olevast äriühingust kaheksa, sealhulgas Riva, teatasid ajavahemikus 20.–23. novembrini 2009 saadetud kirjades komisjonile, et selle otsuse lisa, nagu see adressaatidele teatavaks tehti, ei sisaldanud hinnaerinevusi illustreerivaid tabeleid.

6 Komisjon võttis 8. detsembril 2009 vastu muutmisotsuse, mille lisasse kanti puuduvad tabelid ja millega parandati kaheksas joonealuses märkuses nummerdatud viited nendele tabelitele.

Menetlus Üldkohtus ja vaidlustatud kohtuotsus

7 Riva esitas Üldkohtu kantseleisse 19. veebruaril 2010 hagiavalduse, milles ta palus Üldkohtul tühistada esiteks vaidlusalune otsus tervikuna või teda puudutavas osas ning teise võimalusena vähendada talle määratud trahvi summat. Ta palus samuti Üldkohtul teha menetlustoiminguid seoses selle otsuse vastuvõtmise menetlusega.

8 Oma hagi põhjendamiseks esitas Riva kaheksa väidet: esiteks komisjoni pädevuse puudumise kohta pärast ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemist ja määruse nr 1/2003 rikkumise kohta, teiseks määruse nr 17 artikli 10 lõigete 3 ja 5 ning määruse nr 1/2003 artikli 14 lõigete 1 ja 3 rikkumise kohta, kolmandaks ST artikli 36 esimese lõigu rikkumise kohta, neljandaks komisjoni 7. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 773/2004, mis käsitleb [ELTL] artiklite [101 ja 102] kohaste menetluste teostamist komisjonis (EÜT 2004, L 123, lk 18; ELT eriväljaanne 08/03, lk 81), artiklite 10 ja 11 ning Riva kaitseõiguste rikkumise kohta, viiendaks põhjenduse puudulikkuse ja vastuolulisuse kohta asjakohase geograafilise turu määratlemisel ning *lex mitior*'i põhimõtte kohaldamisel, kuuendaks faktiliste asjaolude moonutamise ja ST artikli 65 rikkumise kohta osas, mis puutub Rivale ette heidetud rikkumise erinevaid aspekte, seitsmendaks uurimata jätmise ning põhjenduse puudulikkuse kohta osas, mis puudutab Rivale rikkumise kui terviku süükspanemist ning Riva eriolukorda silmas pidades tegevusi, mida Rivale ette heidetakse, ning kaheksandaks määruse nr 1/2003 artikli 23 lõike 2 rikkumise kohta, komisjoni teatise trahvide määramata jätmise või vähendamise kohta kartellide puhul (EÜT 1996, C 207, lk 4) ja suuniste määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ja ESTÜ asutamislepingu artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta (EÜT 1998, C 9, lk 3; ELT eriväljaanne 08/01, lk 171) rikkumise kohta, võimu kuritarvitamise ning proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete rikkumise kohta trahvisumma kindlaksmääramisel.

9 Vaidlustatud kohtuotsusega vähendas Üldkohus Rivale määratud trahvisummat 26 093 000 euroni ja jättis tema hagi ülejäänud osas rahuldamata.

Poolte nõuded Euroopa Kohtus

10 Oma apellatsioonkaebuses palub Riva Euroopa Kohtul:

– esimese võimalusena tühistada vaidlustatud kohtuotsus ja sellest tulenevalt vaidlusalune otsus;

– teise võimalusena tühistada vaidlustatud kohtuotsus osas, milles see määrab kindlaks Rivale määratud trahvi vähendamise 3% võrra, ja järelikult vähendada seda trahvi suuremas ulatuses või saata kohtuasi tagasi uueks otsustamiseks Üldkohtule;

– lisaks tuvastada, et Üldkohtu menetluses ei ole kinni peetud mõistliku menetlusaja põhimõttest;

– mõista mõlema kohtuastme kulud välja komisjonilt.

11 Komisjon palub Euroopa Kohtul:

– jätta apellatsioonkaebus rahuldamata, ja

– mõista kohtukulud välja Rivalt.

Menetluse suulise osa uuendamise taotlus

12 Menetluse suuline osa lõpetati 8. detsembril 2016 pärast kohtujuristi ettepaneku esitamist. 27. jaanuari 2017. aasta kirjas, mis saabus Euroopa Kohtu kantseleisse samal päeval, taotles komisjon Euroopa Kohtult menetluse suulise osa uuendamist määrusega ja tema taotluses esitatud faktiliste asjaolude ja taotlusele lisatud dokumentide toimikusse lisamist.

13 Seda nõuet põhjendades väitis komisjon sisuliselt, et Euroopa Kohtul ei olnud piisavalt teavet 13. juuni ja 30. septembri 2002. aasta ärakuulamistega seotud faktiliste asjaolude kohta, mille põhjal kohtujurist oma ettepaneku tegi, kuna need asjaolud ei olnud poolte vahel eraldi läbi vaieldud.

14 Kodukorra artikkel 83 võimaldab Euroopa Kohtul igal ajal, olles kohtujuristi ära kuulanud, uuendada määrusega menetluse suulise osa, eelkõige kui ta leiab, et asja lahendamisel tuleks tugineda õiguslikule argumendile, mille üle pooled ei ole vaielnud.

15 Peab siiski meeles pidama, et apellatsioonkaebuse ese on põhimõtteliselt määratletud poolte esitatud väidete ja argumentide kaudu. Käesoleval juhul on pooltel olnud võimalus piisavalt nende väidete ja argumentide üle vaielda oma kirjalikes seisukohades ja 20. oktoobril 2016 kohtuasjades C-85/15 P – C-89/15 P toimunud ühisel kohtuistungil.

16 Seetõttu leiab Euroopa Kohus, olles kohtujuristi ära kuulanud, et puudub alus menetluse suulise osa uuendamiseks.

Apellatsioonkaebus

17 Oma apellatsioonkaebuse põhjendamiseks esitab Riva neli väidet, millest esimene on põhiväide ja ülejäänud teises järjekorras esitatud väited. Tema väited puudutavad esiteks õigusnormi väära kohaldamist ja puudulikku ja vastukäivat põhjendust vaidlustatud kohtuotsuses osas, mis puudutab määruse nr 773/2004 ja kaitseõiguste rikkumist, teiseks õigusnormi rikkumist ning puudulikku ja vastukäivat põhjendust trahvi lõppsumma kindlaksmääramisel, kolmandaks vastuolu ja õigusnormi väära kohaldamist seetõttu, et Üldkohus kvalifitseeris Riva detsembris 1998 müügikvootide kohta sõlmitud kokkuleppes „osalejaks“, võttes seega seda osa kokkuleppest arvesse trahvisumma

kindlaksmääramisel, ning neljandaks põhjenduse puudumist selle kohta, kuidas Riva juhtide osavõtt mõjutab trahvi lähtesumma suurendamist. Riva esitas Euroopa Kohtule ka nõude teha lisaks otsus Üldkohtu menetluse õigusvastasuse kohta, sest rikuti tema õigust kohtupidamisele mõistliku aja jooksul.

Esimene väide

Poolte argumendid

18 Esimese väitega püüab Riva sisuliselt vaidlustada Üldkohtu järeldust vaidlustatud kohtuotsuse punktis 124, millega lükati tagasi tema argument, et komisjon oleks pidanud 2002. aasta otsuse tühistamisele järgnevalt adresseerima talle uue vastuväiteteatise ja korraldama ärakuulamise liikmesriikide esindajate osavõtul enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist.

19 Ta leiab, et Üldkohus ei saa rajada vaidlustatud kohtuotsuse punktides 115 ja 120 esitatud põhjendust seal viidatud kohtupraktikale, kuna see puudutab eeldust, mille kohaselt esiteks tekkis 2002. aasta otsust kahjustav õigusvastasus alles selle otsuse vastuvõtmisel ja teiseks asjaolu, et vastuväited, millele tuginevad see otsus ja hiljem vastu võetud otsus, on samad, sest need kaks otsust igas suhtes identsed. Käesoleval juhul ei ole aga tegemist ainult komisjonipoolse vormiveaga. Vastupidi, selle institutsiooni vead kajastusid tema terviklähenemises ega puudutanud ainult akti õigusliku aluse kindlaksmääramist. Need mõjutasid rikkumise sisu, sealhulgas asjakohase geograafilise turu määratlust, *lex mitior*'i põhimõtte kohaldamist ning trahvisumma arvestust. Lisaks on Üldkohus tunnistanud, et 2002. aasta otsus ja vaidlusalune otsus ei olnud identsed oma põhjenduste, teatavate tegevuste õigusliku kvalifikatsiooni ega resolutsiooni poolest.

20 Selle kohta leiab Riva, et sedastus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 122, et Riva tehtud kahe otsuse võrdlus ei ole asjakohane, kuna 2002. aasta otsuse tühistamine tõi kaasa selle otsuse liidu õiguskorrast kadumise, on ekslik ja vastuoluline. Üldkohus tugines vaidlustatud kohtuotsuse punktis 120 nende otsuste sisu võrdlusele ja osutas komisjoni valikule võtta pärast 2002. aasta otsuse tühistamist vastu identne otsus, mis käsitles samu vastuväiteid, mille kohta ettevõtjad olid juba arvamust avaldanud.

21 Lisaks väidab Riva, et võttes arvesse põhimõtet, mille kohaselt tuleb menetlusnorme kohaldada alates nende jõustumisest, nägi pärast ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemist määrusega nr 773/2004 määratletud menetlusraamistik ette, et asjaomastele ettevõtjatele tuleb saata uus vastuväiteteatis ja et tuleb korraldada uus ärakuulamine nende liikmesriikide esindajate kohalolekul, kellele ei olnud ettevõtjatel kunagi olnud võimalust nende kohta esitatud vastuväidete sisu suhtes oma arvamust väljendada.

22 Komisjon on arvamusel, et see väide tuleb tagasi lükata, kuna see põhineb vaidlustatud kohtuotsuse vääral ja eksitaval tõlgendamisel.

23 Argument, et pärast ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemist ei esitatud uut vastuväiteteatist ja ei korraldatud ärakuulamist liikmesriikide esindajate juuresolekul, on põhjendamatu, kuna komisjon saatis Rivale täiendava vastuväiteteatise, mis oli vastu võetud EÜ asutamislepingu menetlusnormide kohaselt ja millele Riva vastas nii kirjalikult kui ka liikmesriikide esindajate juuresolekul 30. septembril 2002 toimunud ärakuulamisel.

Euroopa Kohtu hinnang

24 Olgu märgitud, et 2002. aasta otsuse vastuvõtmisega lõppenud menetluse raames saatis komisjon 26. märtsil 2002 asjaomastele ettevõtjatele, sealhulgas Rivale ST artikli 36 alusel vastuväiteteatise. Sellega seotud ärakuulamine toimus 13. juunil 2002. Vaidlus puudub selles, et liikmesriikide esindajaid ei olnud sellele ärakuulamisele kutsutud, sest nende osavõtt ei olnud sel ajal jõus olnud ESTÜ asutamislepingus ette nähtud.

25 Pärast selle asutamislepingu kehtivuse lõppemist saatis komisjon 12. augustil 2002 kõnealustele ettevõtjatele määruse nr 17 artikli 19 lõikel 1 põhineva täiendava vastuväiteteatise, milles ta selgitas oma seisukohta õigusraamistiku selle muudatuse suhtes ning kutsus ettevõtjaid üles täiendavate vastuväidete kohta oma vaatenurka teatavaks tegema. Ärakuulamine toimus 30. septembril 2002 liikmesriikide esindajate juuresolekul vastavalt komisjoni 22. detsembri 1998. aasta määruse (EÜ) nr 2842/98 osapoolte ärakuulamise kohta teatavates EÜ asutamislepingu artiklite [81] ja [82] alusel algatatud menetlustes (ELT 1998, L 354, lk 18; ELT eriväljaanne 07/04, lk 204) artikli 11 lõikele 2.

26 2002. aasta otsuse tühistamisele järgnevalt teavitas komisjon 30. juuni 2008. aasta kirjaga Rivat ja teisi asjaomaseid ettevõtjaid oma kavatsusest sama otsus uuesti vastu võtta, tuginedes määrusele nr 1/2003 kui õiguslikule alusele kooskõlas selles määruses ette nähtud menetluseeskirjadega.

27 Arvestades menetluse sellist käiku, tuleb analüüsida, kas vastupidi sellele, mida Üldkohus on järeldanud vaidlustatud kohtuotsuse punktis 124, oli komisjonil pärast 2002. aasta otsuse tühistamist kohustus menetlus uuendada ja võtta vastu uus vastuväiteteatis ning korraldada uus ärakuulamine.

28 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kohaldatakse menetlusõiguse norme üldiselt alates päevast, mil need jõustuvad (kohtuotsused, 29.3.2011, ArcelorMittal Luxembourg *vs*. komisjon ja komisjon *vs*. ArcelorMittal Luxembourg jt, C-201/09 P ja C-216/09 P, EU:C:2011:190, punkt 75 ja seal viidatud kohtupraktika; 29.3.2011, ThyssenKrupp Nirosta *vs*. komisjon, C-352/09 P, EU:C:2011:191, punkt 88, ning 11.12.2012, komisjon *vs*. Hispaania, C-610/10, EU:C:2012:781, punkt 45), isegi menetluses, mis küll algas enne, kuid jätkus pärast seda kuupäeva (vt selle kohta kohtuotsus 11.12.2012, komisjon *vs*. Hispaania, C-610/10, EU:C:2012:781, punkt 47).

29 Kuna käesoleval juhul on vaidlusalune otsus vastu võetud määruse nr 1/2003 artikli 7 ja artikli 23 lõike 2 alusel, peab selle otsuseni viinud menetlus olema läbi viidud vastavalt sellele määrusele ning ka määrusele nr 773/2004, mille õiguslik alus on määrus nr 1/2003 (vt selle kohta, kohtuotsus, 29.3.2011, ThyssenKrupp Nirosta *vs*. komisjon, C-352/09 P, EU:C:2011:191, punkt 90), vaatamata asjaolule, et see menetlus algas enne määruse nr 1/2003 jõustumist.

30 Määruse nr 773/2004 artikli 10 lõiked 1 ja 2 koostoimes määruse nr 1/2003 artikli 27 lõikega 1, mida esimesena nimetatud sätted rakendavad, näevad ette, et enne viimati mainitud määruse, eelkõige selle artikli 7 alusel otsuse vastuvõtmist teavitab komisjon asjaomaseid osapooli vastuväidetest, andes neile võimaluse ette nähtud tähtaja jooksul esitada oma seisukohad.

31 Ent nagu ka Üldkohus on vaidlustatud kohtuotsuse punktides 117 ja 118 sisuliselt märkinud, oli komisjon käesoleval juhul juba saatnud asjaomastele ettevõtjatele vastuväiteteatise ja täiendava vastuväiteteatise ja võrreldes nende teatistega ei võetud vaidlusaluses otsuses Riva puhul arvesse uusi süüstavaid dokumente ega muudetud märgatavalt tõendeid süüks pandud rikkumiste kohta.

32 Sellel taustal tuleb tagasi lükata väide, et Üldkohus kohaldas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 122 vääralt õigusnormi, ning väide vastuolu kohta punktiga 120. Nagu ka komisjon oma vastuses apellatsioonkaebusele märgib, käsitleb punkt 120 nende vastuväidete identsust, millele 2002. aasta otsus ja vaidlusalune otsus tuginevad, samas kui punkt 122 puudutab Riva tehtud võrdlust nende kahe otsuse vahel, mille Üldkohus kvalifitseeris asjasse mittepuutuvaks, kuna vastuväiteteatis ja toimikuga tutvumise võimaldamine lubasid uurimisalustel ettevõtjatel tutvuda komisjoni käsutuses olevate

tõenditega ja kaitseõigusi tõhusalt teostada. Vastupidi Riva väidetule ei tähenda võimalik tekstierinevus nendes otsustes tingimata iseenesest seda, et asjaomastele ettevõtjatele esitatud vastuväited oleksid muutunud, mida igal juhul Riva ei ole ka tõendanud.

33 Lisaks, nagu ka kohtujurist on oma ettepaneku punktis 53 rõhutanud, ESTÜ asutamislepingu alusel vastu võetud vastuväiteteatise ja vastavalt määrustele nr 17 ja nr 1/2003 vastu võetud vastuväiteteatise sisu oluliselt ei erine. Uue vastuväiteatise esitamine ei olnud seega vajalik.

34 Sellega seoses on Üldkohus õigesti viidanud 15. oktoobri 2002. aasta otsuse liidetud kohtuasjades Limburgse Vinyl Maatschappij jt *vs*. komisjon (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P – C-252/99 P ja C-254/99 P EU:C:2002:582) punktile 73, milles on meenutatud, et liidu akti tühistamine ei mõjuta tingimata ettevalmistavaid akte, sest tühistatud akti asendamise menetlust võib põhimõtteliselt jätkata täpselt sealt, kus tekkis õigusvastasus.

35 Nagu Üldkohus vaidlustatud otsuse punktis 115 märkis, tühistati nimelt 2002. aasta otsus seetõttu, et komisjonil puudus pädevus selle otsuse vastuvõtmise ajal enam mitte jõus olnud ESTÜ asutamislepingu alusel seda otsust vastu võtta, millest tuleneb, et õigusvastasus tekkis täpselt sellel kuupäeval. Järelikult ei mõjuta see tühistamine ei vastuväiteteatist ega täiendavat vastuväiteteatist.

36 Vastupidi Riva väidetule ei muutunud käesoleva kohtuotsuse punktis 34 viidatud kohtupraktika kohaldamatuks põhjusel, et 2002. aasta otsuses komisjoni tehtud vead oleksid mõjutanud rikkumise sisu, sealhulgas asjakohase geograafilise turu määratlust, *lex mitior*'i põhimõtte kohaldamist ning trahvisumma arvestust. Kuigi komisjon rajas selle otsuse ekslikule õiguslikule alusele ehk ST artikli 65 lõigetele 4 ja 5, on see institutsioon sellele vaatamata, nagu ka Üldkohus on vaidlustatud kohtuotsuse punktides 18 ja 119 märkinud, teavitanud Rivat järeldustest, mida ta tegi ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemisest, täiendavas vastuväiteteatises, mis põhines määruse nr 17 artikli 19 lõikel 1, ja Rival oli võimalus selle kohta oma arvamust avaldada.

37 Lisaks ei ole vaidlust selle üle, et määruse nr 17 kehtetuks tunnistamine ja määruse nr 1/2003 jõustumine, mille teatavad sätted on vaidlusaluse otsuse õiguslikuks aluseks, ei toonud nendes tagajärgedes kaasa mingeid muudatusi. Igal juhul ja nagu ka kohtujurist on oma ettepaneku punktis 50 märkinud, näevad määruse nr 1/2003 artikli 34 lõige 2 ja määruse nr 773/2004 artikkel 19 üleminekusätetena ette, et määruste nr 17 ja nr 2842/98 alusel juba teostatud aktide ja menetlustoimingute mõju jääb esimesena nimetatud määruste kohaldamisel kehtima.

38 Seega ei kohaldanud Üldkohtus vääralt õigusnormi, kui ta jõudis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 124 järeldusele, et komisjonil ei olnud kohustust uut vastuväiteteatist vastu võtta.

39 Siiski, nagu kohtujurist on oma ettepaneku punktis 55 märkinud, peab komisjon määruse nr 773/2004 artikli 12 kohaselt andma pooltele, kellele ta vastuväited adresseerib, võimaluse väljendada oma arvamusi suulise ärakuulamise käigus, kui pooled on seda kirjalikes seisukohtades taotlenud. Kuna 2002. aasta otsuse tühistamine vastuväiteteatist ja täiendavat vastuväiteteatist ei mõjutanud, nagu nähtub ka käesoleva kohtuotsuse punktist 35, tuleb seega analüüsida, kas komisjon andis nimetatud pooltele võimaluse esitada oma seisukohad määruste nr 1/2003 ja nr 773/2004 menetlusnõuetele vastavalt korraldatud ärakuulamise käigus, nagu ta seda tegema pidi.

40 Sellega seoses on oluline märkida, et määruse nr 1/2003 sätestatud menetluskorra kohaselt, nagu seda on selgitatud määruses nr 773/2004, on viimati nimetatud määruse artikli 14 lõikes 3 ette nähtud, et liikmesriikide konkurentsiküsimustega tegelevad asutused kutsutakse osa võtma ärakuulamisest, mis järgneb vastuväiteteatisele vastuväiteteatise adressaatide taotlusel.

41 Kuid mis puutub 2002. aasta jooksul toimunud ärakuulamistesse, siis liikmesriikide esindajad ei osalenud 13. juuni 2002. aasta ärakuulamisel, sest selline osavõtt ei olnud sel ajal jõus olnud ESTÜ asutamislepingus ette nähtud. On teada, et see ärakuulamine puudutas juhtumi sisu ehk käitumist,

mida komisjon vastuväiteatise adressaatideks olevatele ettevõtjatele ette heitis. See nähtub eelkõige vaidlusaluse otsuse punktidest 379–382 ja on kinnitatud Üldkohtu 9. detsembri 2014. aasta otsuse Alfa Acciai *vs*. komisjon (T-85/10, ei avaldata, EU:T:2014:1037) ning 9. detsembri 2014. aasta otsuse Ferriera Valsabbia ja Valsabbia Investimenti *vs*. komisjon (T-92/10, ei avaldata, EU:T:2014:1032) punktis 148.

42 Seevastu, 30. septembri 2002. aasta ärakuulamisel, kuhu liikmesriikide esindajad olid kutsutud vastavalt selleks ajaks kehtima hakanud EÜ asutamislepingu eeskirjadele, eelkõige vastavalt määruse nr 2842/98 artikli 11 lõikele 2, käsitleti täiendava vastuväiteteatise eset, milleks olid ESTÜ lepingu kehtivuse lõppemise õiguslikud tagajärjed menetluse käigule. See nähtub esiteks sellest vastuväiteteatisest, mis kutsus adressaate sõnaselgelt tegema teatavaks nende oma vaatenurga täiendavate vastuväidete kohta. Teiseks märkis komisjon vaidlusaluse otsuse punktis 382, et ta ei pidanud vajalikuks määruste nr 17 ja nr 1/2003 alusel 13. juuni 2002. aasta ärakuulamist korrata, sest see ärakuulamine, millel liikmesriikide esindajad ei olnud osalenud, viidi läbi sel ajal kohaldunud ESTÜ asutamislepingu normide järgi. Lisaks kinnitas komisjon kohtuasjades C-85/15 P – C-89/15 P toimunud ühisel kohtuistungil Euroopa Kohtu küsimusele vastates, et täiendav vastuväiteteatis ei puudutanud menetluses käsitletud asjaolusid ega tõendeid.

43 Sellest tuleneb, et käesoleval juhul ei osalenud liikmesriikide esindajad asja sisusse puutuval ärakuulamisel, vaid üksnes ärakuulamisel ESTÜ asutamislepingu kehtimise lõppemisest tulenevate õiguslike tagajärgede asjus.

44 Vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktides 28 ja 29 meenutatud kohtupraktikale peab aga juhul, kui otsus on vastu võetud määruse nr 1/2003 alusel, selle otsuseni viinud menetlus vastama selle määrusega ette nähtud eeskirjadele ka siis, kui menetlus algas enne selle määruse jõustumist.

45 Sellest järeldub, et enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist oleks komisjon määruse nr 773/2004 artiklite 12 ja 14 kohaselt pidanud andma pooltele võimaluse esitada oma argumendid ärakuulamisel, millele on kutsutud liikmesriikide konkurentsiasutused. Seetõttu ei saa asuda seisukohale, et 13. juuni 2002. aasta ärakuulamine, mis puudutas juhtumi sisu, vastab määruse nr 1/2003 alusel otsuse vastu võtmiseks ette nähtud menetlusnõuetele.

46 Järelikult kohaldas Üldkohus vääralt õigusnormi, asudes vaidlustatud kohtuotsuse punktis 124 seisukohale, et komisjonil ei olnud enne uue otsuse vastuvõtmist kohustust korraldada uus ärakuulamine põhjusel, et asjasse puutuvatele ettevõtjatele oli juba antud võimalus olla suuliselt ära kuulatud 13. juuni ja 30. septembri 2002. aasta ärakuulamistel.

47 Nagu kohtujurist on rõhutanud oma ettepaneku punktides 56 ja 57, siis võttes arvesse, kui tähtis on määrustes nr 1/2003 ja nr 773/2004 ette nähtud menetluse raames asjaomaste poolte taotlusel läbi viidava ärakuulamine, kuhu vastavalt nimetatud määruse artikli 14 lõikele 3 on kutsutud liikmesriikide konkurentsiasutused, kujutab sellise ärakuulamise toimumata jäämine endast olulise menetlusnormi rikkumist.

48 Kui õigusest sellisele määruses nr 773/2004 ette nähtud ärakuulamisele ei peeta kinni, ei pea ettevõtja, kelle õigusi on sel viisil rikutud, tõendama, et selline rikkumine võis mõjutada tema jaoks kahjulikult menetluse kulgu ja vaidlusaluse otsuse sisu.

49 Seepärast on see menetlus paratamatult puudustega sõltumata võimalikest kahjulikest tagajärgedest Riva jaoks, mis võisid selle rikkumise tagajärjel tekkida (vt selle kohta kohtuotsused, 6.11.2012, komisjon *vs*. Éditions Odile Jacob, C-553/10 P ja C-554/10 P, EU:C:2012:682, punktid 46–52, ja 9.6.2016, CEPSA *vs*. komisjon, C-608/13 P, EU:C:2016:414, punkt 36).

50 Eelnevast lähtudes tuleb Riva esitatud esimese väitega nõustuda ja seega vaidlustatud kohtuotsus tühistada, ilma et oleks vaja analüüsida apellatsioonkaebuse teisi väiteid.

Lisaküsimuses otsuse tegemise nõue

Poolte argumendid

51 Lisaküsimuses otsuse tegemise nõudes palub Riva Üldkohtul tuvastada, et Üldkohtu menetluses rikuti Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 teist lõiku ja Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõiget 1, kuna menetluses ei järgitud mõistliku menetlusaja põhimõtet, mis kujutab endast isikutele õigusi andva õigusnormi piisavalt selgelt rikkumist.

52 Riva märgib, et Üldkohtu menetlus kestis peaaegu viis aastat, millest kolm aastat ja kaks kuud jäi menetluse kirjaliku osa lõpu ja kohtuistungi toimumise vahele. Selline kestus ei ole kohtuasja asjaoludest lähtudes õigustatud. Riva esitatud argumendid ei tekitanud erilisi raskusi ega oleks pidanud takistama ettekandja-kohtunikku oma tööd sooritamast lühema ja aja jooksul. Üldkohtu inertsus ei ole selgitatav korraldavate meetmete võtmise, tõendite kogumise ega menetlusjuhtumite esinemisega. Riva ei põhjustanud oma käitumisega asja käsitlemise aeglustamist.

53 Komisjon palub Riva nõue tagasi lükata.

Euroopa Kohtu hinnang

54 Mis puutub Riva nõudesse, et Euroopa Kohus tuvastaks, et põhiõiguste harta artikli 47 teist lõiku on rikutud, siis tuleb meelde tuletada, et kui liidu kohus rikub sellest sättest tulenevat kohustust lahendada talle esitatud asjad mõistliku aja jooksul, siis on sanktsioon sellise rikkumise eest Üldkohtule esitatav kahju hüvitamise nõue, mis kujutab endast tõhusat õiguskaitsevahendit. Seega ei saa nõuet hüvitada kahju, mis on tekkinud sellest, et Üldkohus ei ole teinud lahendit mõistliku aja jooksul, esitada apellatsioonkaebuse raames otse Euroopa Kohtule, vaid see tuleb esitada Üldkohtule. Üldkohus, kellel on selleks pädevus ELTL artikli 256 lõike 1 alusel ja kellele on esitatud kahju hüvitamise nõue, on kohustatud sellise nõude üle otsustama erinevas kooseisus kui see, mis lahendas selle menetluse aluseks olnud vaidlust, mille kestust kritiseeritakse (kohtuotsus, 9.6.2016, Repsol Lubricantes y Especialidades jt *vs*. komisjon, C-617/13 P, EU:C:2016:416, punktid 98 ja 99 ning seal viidatud kohtupraktika).

55 Niisiis tuleb Riva nõue lisaküsimuses otsuse tegemise kohta tagasi lükata.

Hagimenetlus Üldkohtus

56 Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 61 esimese lõigu kohaselt tühistab Euroopa Kohus Üldkohtu otsuse, kui apellatsioonkaebus on põhjendatud. Sellisel juhul võib ta ise teha asja suhtes lõpliku kohtuotsuse, kui menetlusstaadium seda võimaldab.

57 Euroopa Kohtul on käesolevas asjas olemas vajalik teave, et teha lõplik otsus Riva poolt Üldkohtule esitatud vaidlusaluse otsuse tühistamise hagi kohta.

58 Sellega seoses piisab märkimast, et käesoleva kohtuotsuse punktides 24–49 esitatud põhjendustel tuleb vaidlusalune otsus Rivat puudutavas osas oluliste menetlusnormide rikkumise tõttu tühistada.

Kohtukulud

59 Kodukorra artikli 184 lõikes 2 on sätestatud, et kui apellatsioonkaebus on põhjendatud ja Euroopa Kohus teeb ise kohtuasjas lõpliku otsuse, otsustab ta kohtukulude jaotamise.

60 Vastavalt kodukorra artikli 138 lõikele 1, mida kodukorra artikli 184 lõike 1 alusel kohaldatakse apellatsioonkaebuse suhtes, on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna Riva on apellatsioonimenetluse võitnud ning Üldkohtule esitatud nõue rahuldati, tuleb vastavalt Riva nõudele jätta nii esimese kohtuastme menetluse kui ka apellatsioonimenetluse kohtukulud komisjoni enda kanda ja mõista temalt välja Riva kohtukulud.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (üheksas koda) otsustab:

1. **Tühistada Euroopa Liidu Üldkohtu 9. detsembri 2014. aasta otsus kohtuasjas Riva Fire *vs.* komisjon (T-83/10, ei avaldata, EU:T:2014:1034).**

2. **Tühistada Euroopa Komisjoni 30. septembri 2009. aasta otsus K(2009) 7492 (lõplik) ST artikli 65 rikkumise kohta (juhtum COMP/37.956 – raudbetooni sarrused, otsuse uuesti vastuvõtmine), mida on muudetud komisjoni 8. detsembri 2009. aasta otsusega K(2009) 9912 (lõplik), Riva Fire SpA-sse puutuvas osas.**

3. **Jätta Euroopa Komisjoni kohtukulud nii esimese kohtuastme menetluses kui ka apellatsioonimenetluses tema enda kanda ja mõista temalt välja Riva Fire SpA kohtukulud.**

Allkirjad